

military and military special disciplines, development of the program of training the teaching staff for the formation of this competence. These measures formed the basis of the methodic for introducing the methodical system of forming the psychological and pedagogical competence of future border guard officers into the educational process of the departmental institution of higher education. To substantiate a series of active and interactive methods which, in the author's opinion, are most effective for conducting general military and special-military disciplines and contribute to the formation of the component composition of the competency under study, was used factor dispersion analysis. In addition, the article presents the objectives and content of each of these activities and describes the features and specifics of their implementation. The proposed method takes into account the essence and provides implementation in the educational process of the developed and substantiated earlier pedagogical conditions for the formation of psychological and pedagogical competence. Application of methods of mathematical statistics has allowed to substantiate the reliability of the obtained conclusions. The effectiveness of the developed methodic will be tested during the forming experiment.

Keywords: *methodic, methodical system, future border guard officers, psychological and pedagogical competence, formation.*

Стаття надійшла до редакції 08.09.2018

УДК 37.033+504

Віталій Гончарук

Хмельницький національний університет (Хмельницький)

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПРИРОДНИЧИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сучасний стан екології як науки характеризується значним розширенням її предмету в результаті інтеграції науково-екологічного знання, зв'язку екології з іншими природничими та гуманітарними науками.

Мета дослідження: розкрити окремі аспекти дослідження проблеми формування екологічної культури студентів природничих спеціальностей.

У зарубіжних країнах створюються передумови для перетворення гуманістичної моделі освіти на еко-гуманістичну, роблячи її масовим педагогічним досягненням. Екологічна освіта – це сукупність таких взаємопов'язаних компонентів: екологічні знання – екологічне мислення – екологічний світогляд – екологічна етика – екологічна культура. Кожному компоненту відповідає певний рівень екологічної зрілості: інформативно-підготовчий, базово-світоглядний, вищий, профільно-фаховий (світоглядно-зрілий). Проведено аналіз науково-педагогічних літературних джерел із зазначених понять. Висвітлено педагогічні умови проведення природоохоронної роботи та використання засобів природоохоронної діяльності у процесі формування екологічної культури студентів педагогічних вищих навчальних закладів.

Ключові слова: *екологічна культура, заклади вищої освіти, майбутні учителі природничих спеціальностей, природоохоронна робота, екологічна освіта, екологічна діяльність.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Безпека суспільства, збереження створеної ним матеріальної основи життя, а також природного середовища – один із найголовніших імперативів людства. Сьогодні забруднення і неконтрольоване руйнування біосфери відбувається на тлі руйнування моральних норм і цінностей у свідомості мільйонів людей.

Глобальна екологічна криза охопила навіть розвинені країни, найактуальнішою стає проблема оптимізації взаємодії суспільства і природи шляхом підвищення рівня екологічної культури, що вимагає інтенсивного екологічного виховання всього населення, насамперед, студентської молоді. Оскільки значення антропогенного чинника невідомо зростає, то якість людських ресурсів на рівні із природними ресурсами, виробничим потенціалом є важливим фактором сталого розвитку суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Розв'язанням проблеми формування екологічної культури молоді займаються такі вчені, як І. Абалкіна, І. Моткін, С. Куруленко,

Л. Курняк, Г. Науменко, Н. Пахомова, В. Процюк. Вони вважають, що необхідність виховання екологічної культури в молоді пов'язана саме з реакцією на глобальну екологічну кризу.

Проблемою охорони природи, екологічної освіти і виховання молодих людей займалися О. Біда, В. Бровдій, О. Колонькова, Т. Кучай, Л. Лук'янова, Г. Пустовіт, Г. Тарасенко та ін., питання формування екологічної культури студентів знайшло відображення у працях В. Борейка, Л. Морозової, Т. Вайди, Н. Тверезовської, З. Хусаїнова та ін.

Мета дослідження: розкрити окремі аспекти дослідження проблеми формування екологічної культури студентів природничих спеціальностей.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Відповідно до мети нашого дослідження виникла потреба визначити ключові поняття «діяльність», «природоохоронна діяльність», «екологічне виховання», «екологічна освіта», «екологія людини» та «екологічна культура».

У філософському словнику «діяльність» – це поняття, що характеризує функцію суб'єкта у процесі його взаємодії з об'єктом [9, с. 56]. В українському педагогічному словнику «діяльність» визначається як спосіб буття людини у світі, здатність її вносити зміни у дійсність [6].

С. Совгіра вважає, що діяльність – це взаємодія суб'єкта з об'єктом, у процесі якої об'єкт змінює свій зовнішній або внутрішній стан [12, с. 8]. Вважаємо, що дійовими засобами формування екологічної культури є екологічна освіта, екологічне виховання й екологічна діяльність.

У розв'язанні екологічних проблем сьогодення першочергового значення набувають взаємини людини із природою. Охорона довкілля є одним із стратегічних завдань поглиблення Європейської інтеграції, мета якої – єдина Європа. Утвердження пріоритету гуманістичних ідеалів і цінностей у взаємостосунках між людьми та їх ставленні до навколишнього середовища виступає найважливішою умовою досягнення сталого розвитку суспільства на міжнародному й національному рівнях.

Як зазначено в Законі України «Про вищу освіту» (2002 р.), Національній доктрині розвитку освіти (2002 р.), Державній програмі «Вчитель» (2002 р.), Концепції педагогічної освіти (1998 р.), Концепції екологічної освіти (2001 р.), діяльність закладів вищої освіти України має спрямовуватися на формування системи гуманітарних цінностей, де цінність природи визначається як провідна.

Сьогодні активно розвиваються як формальна екологічна освіта (у школах, закладах вищої освіти та підвищення кваліфікації), так і неформальна (за допомогою засобів масової інформації, кіно, музеїв, виставок, заходів природоохоронних товариств тощо).

Метою екологічної освіти і виховання є формування особистості, яка має високий рівень екологічної культури, тобто володіє новою екологічною свідомістю, екологічним світоглядом, згідно із яким людина здатна взаємодіяти зі світом природи на основі розуміння його законів, співпрацювати із природою, а не керувати нею.

Основним завданням екологічної освіти та виховання в країні повинно бути формування екологічної культури, яку розуміємо як необхідність гармонійного співіснування людського суспільства із навколишнім природним середовищем та охорону довкілля від техногенного забруднення. На це мають бути спрямовані вся структура, зміст і методи навчання. Освіта й виховання повинні організовуватися на чотирьох рівнях: загальна (для всього населення країни), дошкільна, шкільна і вища.

Екологічне виховання – це організований і цілеспрямований процес формування системи наукових знань про природу і суспільство, поглядів і переконань, що забезпечують становлення відповідального ставлення молоді до природи, реальним показником якого є практичні дії учнів і студентів у природному середовищі, що відповідають нормам людської моралі.

Екологічна освіта є сукупністю екологічних знань, екологічного мислення, екологічного світогляду, екологічної етики, екологічної культури. Головною метою екологічної освіти є: оволодіння науковими знаннями про довкілля, складні взаємозв'язки у

природі, що склалися протягом тривалого історичного розвитку; формування знань і вмінь дослідницького характеру, спрямованих на розвиток інтелекту, творчої і ділової активності; розуміння сучасних проблем навколишнього природного середовища і усвідомлення їх актуальності; формування екологічної свідомості та культури особистості, усвідомлення себе частиною природи, а також вміння користуватися благами цивілізації. На необхідність формування екологічної самосвідомості вчителя вказував Р. Раус [15].

Зважаючи на те, що природоохоронна діяльність є засобом формування екологічної культури студентів, існує потреба у з'ясуванні її суті. За даними словника природокористування, природоохоронна діяльність включає: міжнародну, державну, регіональну та місцеву адміністративно-господарську, технологічну, політичну, юридичну і суспільну діяльність, спрямовану на збереження, раціональне використання та відновлення природи в інтересах сучасного та майбутнього поколінь [12, с. 335].

Існує безліч визначень поняття «культура». Спочатку термін «культура» не означав якогось особливого предмета або стану. Пізніше культуру стали розуміти як «людяність», яка відділяє людину від природи. Первісно термін «культура» означав «обробіток, догляд, вирощування» і стосувався землеробства. У переносному значенні культура – це догляд, поліпшення тілесно душевно-духовних схильностей і здібностей людини.

Давньоримський оратор Цицерон сформулював думку, що і дух людини (розум) слід обробляти як ґрунт: «Як родюче поле без обробітку не дасть урожаю, так і душа. А обробіток душі – це і є філософія: вона випалює в душі вади, готує душу до сприйняття посіву, віряє їй – сіє, так би мовити те сім'я, яке, дозрівши, приносить щедрий урожай» [7, с. 51; 10]. Він використовував вислів «культура душі» (лат. *cultura animi*), що означав розвиток внутрішнього світу, використовуючи знання, просвіту [14, с. 14].

Долучаємось до думки М. Кагана стосовно того, що екологічна культура є новим типом культури, з переосмисленими цінностями, орієнтованими на розвиток гармонійних відносин особистості та суспільства із природою [5, с. 40]. Екологічна культура на рівні особистісних цінностей – це ступінь моральної зрілості людини, який глибоко закорінений у підсвідомості [6, с. 167].

В. Сухомлинський не вживав таких понять, як «екологічна свідомість», «екологічна культура» тощо, проте будь-яке спілкування дітей із природою під його керівництвом здійснювалося на засадах екологічної етики: він розглядав природу як провідний чинник виховання [1].

Характерною особливістю педагогічної системи В. Сухомлинського, є включення навколишнього середовища до педагогічного процесу Павлівської середньої школи [11]. Ми погоджуємося із його думкою про досягнення органічної єдності дитини із природою: воно неможливе без активного залучення учнів до заходів із охорони природи. Вчений писав, що природа не виховує сама по собі, виховує людину її активна взаємодія із природою [13].

Одним із підходів до розв'язання цієї проблеми є формування екологічної культури в кожній людині, а також нового мислення, що спрямоване на зміну стратегії у визначенні мети, шляхів і методів розвитку цивілізації як необхідного чинника виживання людства в умовах екологічної кризи. У контексті гармонізації відносин суспільства і природи важливо виховати, насамперед, у молоді, ціннісне ставлення до навколишнього природного середовища на основі знання законів природи, відповідно до логіки природних процесів. Особлива роль у цьому належить учителям, який має цілеспрямовано виховувати екологічно грамотних і відповідальних людей. Відповідно й сам учитель повинен мати погляди та переконання щодо гармонійної єдності людини і природи.

До функцій екологічної культури належать:

– організація гармонійних взаємовідносин суспільства і природи із урахуванням практичних потреб суспільства і прагнення природи до підтримки стабільності власного нормального стану й тим самим збереження умов для існування та розвитку людства;

– формування певних стереотипів поведінки стосовно природи як у окремих індивідів, так і суспільства в цілому;

– створення можливості передбачення негативних наслідків людської діяльності, результатів перетворення природи;

– управління ставленням суспільства до природи у процесі господарської діяльності.

Ідеї екологічної культури мають проступати на всіх рівнях життя людини – від індивідуального до суспільного. Їх можна виразити у повазі до всього живого, до людини, до природи, тобто до біосфери та її компонентів [2, с. 306].

Основними принципами формування екологічної культури майбутніх педагогів є системність, неперервність, наступність. Звідси випливає, щоб сформувати у майбутніх педагогів екологічну культуру, необхідно залучати всі сфери педагогічної діяльності, наукові напрями і природоохоронну роботу.

У процесі дослідження екологічної культури майбутніх учителів природничих спеціальностей ми виділили її чотири компоненти: когнітивний (конкретні екологічні знання); мотиваційно-ціннісний (потреби і мотиви природоохоронної діяльності); рефлексивний (уміння й навички контролювати екологічно безпечну професійну діяльність); діяльнісно-практичний (характеристика поведінки в екологічній ситуації).

Природоохоронна робота школярів є невід'ємною складовою навчально-виховного процесу загальноосвітньої школи. В. Сухомлинський проводив навчальні заняття на природі, тим самим заохочуючи учнів звертати увагу на її цінності, які «не є невичерпними та безкінечними» [13].

Природоохоронна діяльність як засіб формування екологічної культури, з педагогічної точки зору, – це різноманітні інноваційні форми проведення природоохоронної роботи, метою яких є закріплення екологічних знань, формування екологічної культури особистості щодо збереження навколишнього природного середовища та якостей людини, які необхідні для гармонійних відносин суспільства і природи, що здійснюється із використанням системи методів, інструментів і важелів впливу.

Слід зазначити, що формою реалізації природоохоронної діяльності є активна природоохоронна робота, спрямована на оптимізацію соціоприродної взаємодії на основі законів природи, принципів і норм екологічної етики, детермінованих світоглядною позицією суспільства в цілому та конкретної особистості зокрема [14, с. 17].

З метою екологічного виховання учнів і студентів поряд із традиційними заняттями ефективними формами є:

- проведення екологічних фестивалів до Всесвітнього Дня Землі;
- організація конкурсів екологічного плакату, вікторин, брейн-рингів;
- проведення Днів лісу, птахів.

Власна праця над доглядом рослин і тварин, охорона природних об'єктів, водойм, парків, квітників, скверів, відзначення професійних свят підвищують дієвість екологічного виховання учнів, сприяють перетворенню знань в екологічні переконання.

Доведено, що ефективність змістово-процесуального блоку забезпечується збалансованістю всіх різновидів навчально-виховної діяльності, де однією з «наскрізних ліній» є формування екологічної культури студентів. Оскільки екологічне виховання є іманентним складником професійної освіти, майбутній фахівець має не тільки оволодіти екологічними знаннями й виробити відповідний тип мислення й навички природоохоронної роботи, але й підготувати себе до неї морально у процесі інтеграції різних видів цілеспрямованого педагогічного впливу на особистість студента.

Мається на увазі, що становлення й розвиток екологічної культури може відбуватися лише в єдиному еколого-орієнтованому освітньо-виховному просторі. Дидактико-методичний супровід процесу формування екологічної культури передбачає попередній аналіз і визначення відповідних тем навчальних програм дисциплін, що містять еколого-значущу інформацію; розробку системи аналітичних завдань відповідно до типів цінностей (споживацький, зберігаючий, відтворювальний), збереження наступності й безперервності у сходженні до нового більш високого рівня еколого-ціннісних орієнтацій.

Визначено, що до основних педагогічних умов, які забезпечують якісний рівень екологічної культури студентів закладів вищої освіти, належать: цілеспрямоване проектування інформаційно-екологічного освітнього середовища у закладі вищої освіти; забезпечення мотиваційно-ціннісного ставлення майбутніх учителів природничих спеціальностей до професійної діяльності, спрямованої на формування екологічної культури учнів; запровадження у навчально-виховний процес студентів природничих спеціальностей форм, методів і технологій навчання, за допомогою яких здійснюватиметься їхнє професійне становлення і формування у них екологічної культури; набуття майбутніми вчителями природничих спеціальностей практичних умінь і навичок організації екокультурної діяльності з учнями загальноосвітніх навчальних закладів.

Екологічна культура – це рівень сприйняття людьми природи, навколишнього світу й оцінка свого місця у світі, ставлення людини до світу. У зв'язку із глобальною екологічною кризою необхідно з'ясувати, які відносини людини і природи можна вважати гармонійними, як людська діяльність впливає на навколишнє середовище і визначити, чому екологічна культура така важлива особливо нині. Також не менш важливо визначити, як рівень екологічної культури співвідноситься із ситуацією у світі, в яких кореляційних відносинах вона перебуває із глобальною екологічною кризою. Рівень екологічної культури прямо пропорційний екологічній обстановці у світі і перебуває у прямій залежності від сприйняття біосфери.

У процесі формування екологічної культури студентської молоді потрібно закласти у свідомість переконання, що все в нашому житті – від економіки до суспільної свідомості – так чи інакше пов'язано з екологією, з умінням поліпшувати навколишнє середовище.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Встановлено, що власне екологічна культура є окремою галуззю людської духовності, пізнання і практики, яка визначає характер і способи відносин людини з біосферою. Набуття екологічної культури є неодмінною потребою забезпечення виживання та поступу людства.

Отже, робимо висновок, що посилення впливу на духовну сферу особистості, формування етичного компоненту екологічної культури є необхідною умовою екологічного виховання молоді. Подолання екологічної кризи залежить від морального вдосконалення людини, її культури і відносин із природою та іншими людьми.

В. Сухомлинський визначав мету екологічного виховання: цілеспрямоване формування міцних екологічних знань у кожної дитини, розуміння взаємозв'язку і єдності дитини із природою; ролі навколишнього середовища у житті та потреби його охороняти. Екологічне виховання – це отримання позитивних почуттів від навколишнього світу, які в подальшому будуть мати велике значення для духовного зростання особистості.

Ми визначаємо екологічну культуру студента як інтегративну якість особистості, яка відповідає рівню розвитку її в сфері екологічної діяльності.

У вивченні проблеми екологічної культури слід поєднувати дослідження загальнонаукових, морально-естетичних і практичних аспектів.

Джерела та література

1. Ацегейда І. П. Значення педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського для реалізації сучасних методів екологічної освіти та виховання / І. П. Ацегейда // Педагогічний дискурс. – 2011. – № 10. – С. 22–25.
2. Бойчук Ю. Д., Шульга М. В., Цалін Д. С., Дем'яненко В. І. Основи екології та екологічного права: навчальний посібник / Ю. Д. Бойчук, М. В. Шульга, Д. С. Цалін, В. І. Дем'яненко. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2005. – 368 с.
3. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / Семен Гончаренко; [гол. ред. С. Головка]. – Київ: Либідь, 1997. – 373 с.
4. Дробноход М. І., Вольвач Ф. В., Іващенко С. Г. Концептуальні основи формування екологічного мислення та здібностей людини будувати гармонійні відносини з природою / І. М. Дробноход, Ф. В. Вольвач, С. Г. Іващенко. – К.: МАУП, 2000. – 76 с.
5. Каган М. С. Філософія культури / М. С. Каган. – СПб., 1996. – 415 с.
6. Климчик О. М., Малярчук П. М., Мислива Т. М., Дубровський В. П. Екологія. Вступ до фаху: навчальний посібник / О. М. Климчик, П. М. Малярчук, Т. М. Мислива, В. П. Дубровський. – Житомир: Житомирський національний агроекологічний університет, 2008. – 344 с.

7. Науменко Г. Г. Екологічна культура та її виміри / Г. Г. Науменко // Нова парадигма: журнал наукових праць. – 2007. – № 69. – С. 45–57.
8. Подольська Є. А., Лихвар В. Д., Іванова К. А. Культурологія: навчальний посібник: 2-ге, переробл. та доп. / Є. А. Подольська, В. Д. Лихвар, К. А. Іванова. – Київ: Центр навчальної літератури, 2005. – 392 с.
9. Поняття і сутність культури // URL : http://www.ebk.net.ua/Book/cultural_science/zakovich_kulturologiya/part1/102.htm.
10. Реймерс Н. Ф. Природопользование: словарь-справочник / Н. Ф. Реймерс. – М.: «Мысль», 1990. – 637 с.
11. Сараєва О. В. Педагогічна система В. О. Сухомлинського в науковому доробку вітчизняних учених: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.01 / О. В. Сараєва. – Київ, 2007. – 25 с.
12. Совгіра С. В. Технологія та організація природоохоронних робіт: підручник / С. В. Совгіра. – К.: Науковий світ, 2011. – 319 с.
13. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: в 5-ти т. / В. О. Сухомлинський. – К.: Радянська школа, 1980. –Т. 5. – 678 с.
14. Хилько М. І. Екологічна культура: стан та проблеми формування / М. І. Хилько. – К.: Знання, 1999. – 36 с.
15. Raus R. Modelling a Learning Journey towards Teacher Ecological Self / R. Raus // Journal of Teacher Education for Sustainability. – Vol. 18, № 2. – pp. 41–52.

References

1. Acegeida I. P. The value of V. A. Sukhomlynsky's pedagogical heritage for the implementation of modern methods of ecological education and education / I. P. Acegeida // Pedagogical discourse. – 2011. – № 10. – pp. 22–25.
2. Boychuk Yu. D., Shulga M. V., Tsalin D. S., Demyanenko V. I. Fundamentals of ecology and ecological law: textbook / Yu. D. Boychuk, M. V. Shulga, D. S. Tsalin, V. I. Demyanenko. – Sumy: VTD «University Book», 2005. – 368 p.
3. Goncharenko S. U. Ukrainian Pedagogical Dictionary / Semen Goncharenko; [Goal. Ed. S. Golovko]. – Kyiv: Lybid, 1997. – 373 p.
4. Drobnohod M. I., Volvach F. V., Ivaschenko S. G. Conceptual bases of formation of ecological thinking and human ability to build harmonious relations with nature / I. M. Drobnohod, F. V. Volvach, S. G. Ivashchenko. – K.: MAUP, 2000. – 76 p.
5. Kagan M. S. Philosophy of Culture / M. S. Kagan. – St. Petersburg, 1996. – 415 p.
6. Klymchuk O. M., Malyarchuk P. M., Myslyva T. M., Dubrovsky V. P. Ecology. Introduction to the specialty: textbook / O. M. Klymchuk, P. M. Malyarchuk, T. M. Myslyva, V. P. Dubrovsky. – Zhytomyr: Zhytomyr National Agroecological University, 2008. – 344 p.
7. Naumenko G. G. Ecological culture and its dimensions / G. G. Naumenko // New paradigm: Journal of scientific works. – 2007. – № 69. – pp. 45–57.
8. Podolskaya Ye. A., Likhvar V. D., Ivanova K. A. Culturology: a textbook: 2-nd, redesigned. and add. / Ye. A. Podolskaya, V. D. Likhvar, K. A. Ivanova. – Kyiv: Center for Educational Literature, 2005. – 392 p.
9. The concept and essence of culture // URL: http://www.ebk.net.ua/Book/cultural_science/zakovich_kulturologiya/part1/102.htm.
10. Reymers N. F. Natural Use: Dictionary-Directory / N. F. Reimers. – M.: «Thought», 1990. – 637 p.
11. Sarajeva O. V. Pedagogical system V. O. Sukhomlynsky in the scientific work of domestic scientists: author's abstract. dis for obtaining sciences. Degree Candidate ped Sciences: special 13.00.01 / O. V. Sarajeva. – Kyiv, 2007. – 25 p.
12. Sovhira S. V. Technology and organization of environmental works: a textbook / S.V. Sovhira. – K.: Scientific World, 2011. – 319 p.
13. Sukhomlynsky V. O. Selected Works: in 5 t. / V. O. Sukhomlynsky. – K.: Soviet school, 1980. – Т. 5. – 678 p.
14. Khilko M. I. Ecological Culture: Condition and Problems of Formation / M. I. Khilko. – K.: Knowledge, 1999. – 36 p.
15. Raus R. Modelling a Learning Journey towards Teacher Ecological Self / R. Raus // Journal of Teacher Education for Sustainability. – Vol. 18, № 2. – pp. 41–52.

Гончарук Віталій Владимирович. НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ИССЛЕДОВАНИЯ ПРОБЛЕМЫ ФОРМИРОВАНИЯ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ЕСТЕСТВЕННЫХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ В ЗАВЕДЕНИЯХ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ. Современное состояние экологии как науки характеризуется значительным расширением ее предмета в результате интеграции научно-экологического знания, связи экологии с другими естественными и гуманитарными науками.

Цель исследования: раскрыть отдельные аспекты исследования проблемы формирования экологической культуры студентов естественных специальностей.

В зарубежных странах создаются предпосылки для превращения гуманистической модели образования на эко-гуманистическую, делая ее массовым педагогическим достижением. Экологическое образование – это совокупность следующих взаимосвязанных компонентов: экологические знания – экологическое мышление – экологическое мировоззрение – экологическая этика – экологическая культура. Каждому компоненту соответствует определенный уровень экологической зрелости: информационно-подготовительный, базово-мировоззренческий, выше, профильно-профессиональный (мировоззренчески-зрелый). Проведен анализ научно-

педагогических литературных источников из указанных понятий. Освещены педагогические условия проведения природоохранной работы и использования средств природоохранной деятельности в процессе формирования экологической культуры студентов педагогических вузов.

Ключевые слова: экологическая культура, высшие учебные заведения, будущие учителя естественных специальностей, природоохранная работа, экологическое образование, экологическая деятельность.

Honcharuk Vitalii Volodymyrovych. SOME ASPECTS INVESTIGATION OF THE PROBLEM OF ENVIRONMENTAL CULTURE FORMATION OF FUTURE NATURAL SCIENCES TEACHERS IN HIGHER EDUCATIONAL STAFF. The current state of ecology as a science is characterized by a significant expansion of its subject as a result of the integration of scientific and environmental knowledge, the connection of ecology with other natural sciences and humanities.

The purpose of the research: to reveal some aspects of the study of the problem of the formation of the ecological culture of students of natural sciences.

In foreign countries, the background for the transformation of the humanistic model of education into eco-humanistic was created, making it a massive pedagogical achievement.

Ecological education is a set of such interconnected components as: environmental knowledge – environmental thinking – environmental outlook – environmental ethics – environmental culture. Each component corresponds to a certain level of environmental maturity: informative-preparatory, basic-ideological, higher, profile-professional (ideological-mature) ones. The analysis of scientific and pedagogical literary sources from the mentioned concepts is carried out.

The pedagogical conditions of conducting environmental work and use of environmental protection activities in the process of formation of the ecological culture of students of pedagogical higher educational institutions are highlighted.

Key words: environmental culture, higher educational staff, future natural sciences teachers, conservation work, ecological education, ecological activities.

Стаття надійшла до редколегії 09.09.2018 р.

УДК: 378.6:37.035.(477)

Ірина Данченко

Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка (Харків)

ЗМІСТ ТА МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ЗРІЛОСТІ СТУДЕНТІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ АГРАРНОЇ ОСВІТИ

У статті висвітлюються проблеми організаційно-методичного забезпечення процесу формування соціальної зрілості студентів закладів вищої аграрної освіти. Встановлено, що процес формування соціальної зрілості студентів в освітньому процесі закладів вищої аграрної освіти складається з трьох компонентів та передбачає: викладання спецкурсу варіативного компонента програми «Формування соціальної зрілості студентів закладів вищої аграрної освіти»; оптимізацію виховних можливостей навчальних дисциплін соціально-гуманітарного циклу щодо формування соціальної зрілості студентів закладів вищої аграрної освіти; розробка та впровадження у виховний процес інтерактивної програми виховання студентів «Соціальна зрілість особистості як основа ефективної самореалізації», мета якої – формування компонентів соціальної зрілості студентів та їх позитивна динаміка у позааудиторній діяльності освітнього процесу закладів вищої аграрної освіти.

Ефективність формування соціальної зрілості студентів закладів вищої аграрної освіти залежить від забезпечення суб'єкт-суб'єктного рівноправного партнерства під час залучення студентів до різних видів пізнавальної та суспільно значущої діяльності.

Щодо методичного забезпечення даного процесу, то доведено, що його ефективність залежить від гармонійного поєднання традиційних та інтерактивних методів і форм виховної роботи, які забезпечують цілісний системний підхід до організації процесу формування соціальної зрілості студентів закладів вищої аграрної освіти.

Ключові слова: соціальна зрілість студентів, заклади вищої аграрної освіти, формування соціальної зрілості студентів, спецкурс варіативного компонента програми закладів вищої аграрної освіти, оптимізація виховних можливостей навчальних дисциплін соціально-гуманітарного циклу, інтегративна програма виховання студентів.

Постановка проблеми. Агропромисловий комплекс України зараз потребує продуктивної системи аграрної освіти, яка б відповідала національним інтересам і світовим